

MINCZEWSKI Jerzy (1916–1995)

W grudniu 1916 r. przyszedł na świat wybitny polski chemik, szczególnie zasłużony w dziedzinie analizy chemicznej oraz chemii jądrowej. Profesor Politechniki Warszawskiej, jednocześnie w różnych okresach, pracownik m.in. Instytutu Chemii Ogólnej, Instytutu Chemii Fizycznej PAN, Instytutu Badań Jądrowych oraz Międzynarodowej Agencji Atomowej. Przewodniczący lub członek wielu Rad Naukowych, m.in. Instytutu Energii Atomowej w Świerku, Centralnego Laboratorium Ochrony Radiologicznej w Warszawie, Ośrodka Badawczo–Rozwojowego Przeróbki Metali Szlachetnych w Warszawie. Członek Polskiej Akademii Nauk, w tym przewodniczący Komitetu Chemii Analitycznej. Współzałożyciel i pierwszy Prezes Polskiego Towarzystwa Nukleicznego oraz aktywny członek Polskiego Towarzystwa Chemicznego. Wyróżniony tytułem Doktora Honoris Causa UMCS w Lublinie.

**Prof. dr hab. inż. Jerzy
Minczewski (1916–1995)**

Jerzy Zdzisław Minczewski urodził się w czasie trwania I wojny-światowej, 11 grudnia 1916 r. w Zamościu. Ojciec Henryk – mgr farmacji, matka Wanda z Kłossowskich. W Zamościu uczęszczał też do szkoły podstawowej, gimnazjum i Liceum im. Zamoyskiego, w którym uzyskał w 1934 r. świadectwo dojrzałości. W tym samym roku podjął studia na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej. Jego nauczycielami, którzy wywarli nań znaczący wpływ, byli m.in. prof. M. Struszyński (1880–1959) i L. Szperl (1879–1944). Jeszcze w trakcie studiów, w latach 1937–39, pełni obowiązki młodszego asystenta w Katedrze Chemii Organicznej Politechniki oraz w stołecznej Akademii Stomatologicznej. Pełny tok studiów utrudnia II wojna światowa; kończy je w Warszawie, wraz z uzyskaniem dyplomu, dopiero w 1944 r. (lata okupacji niemieckiej) w systemie tajnego nauczania. W pierwszych powojennych miesiącach działa w tzw. Grupie Operacyjnej KERM w Koźlu i Głubczycach. Pierwszą pracę zawodową, jako starszy chemik, podejmuje w Cukrowni w Szamotułach (1945–1946), aby w następnych latach (1946–1947) kontynuować ją w Instytucie Przemysłu Cukrowniczego w Warszawie. W roku 1947 przenosi się do pracy w Instytucie Chemii Ogólnej w Warszawie i kontynuuje ją aż do roku 1956, zajmując w końcowym okresie stanowisko docenta w Zakładzie Analitycznym. W międzyczasie, we wspomnianym 1956 r., na macierzystej Uczelni, Politechnice Warszawskiej, broni pracę doktorską. Równolegle do pracy w warszawskim IChO, od 1954 r. zatrudnia się dodatkowo w Instytucie Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk w Warszawie w Zakładzie Fizyko–Chemicznych Metod Analitycznych.

Pracuje tam do 1957 r. Równoległe, również od 1954 r., nawiązuje współpracę ze swoją uczelnią – Politechniką Warszawską, gdzie początkowo prowadzi tylko zleczone wykłady z chemii analitycznej. Z czasem podejmuje szerszą współpracę.

W roku 1956 J. Minczewski rozpoczyna pracę w Instytucie Badań Jądrowych w Warszawie w Zakładzie Chemii Analitycznej, początkowo na stanowisku docenta, a następnie profesora, kierując tym Zakładem przez wiele lat. Warto w tym miejscu wspomnieć, że ta naukowo-badawcza placówka, w późniejszych latach, w 1982 r., uległa podziałowi na trzy samodzielne jednostki, które dzisiaj kontynuują swoje prace jako dwie: Narodowe Centrum Badań Jądrowych w Otwocku Świerku oraz Instytut Chemii i Techniki Jądrowej w Warszawie Żerań. Problematyka, której poświęcał się prof. Minczewski jest aktualnie, w największym stopniu, kontynuowana w Placówce na Żeraniu.

W Instytucie tym Jerzy Minczewski, przez blisko 26 lat, z krótką przerwą w latach 1968/69, jest głównym promotorem wszelkich badań z dziedziny analityki chemicznej. Zatrudnia się tam aż do 1982 r. Charakter podjętej i kontynuowanej pracy w tej placówce zarzutował w decydujący sposób na obszar naukowo-badawczych, zawodowych i pedagogicznych dziedzin działalności Profesora prawie w całkowitym czasie Jego naukowej i zawodowej pracy. W ostatnim okresie (1971–1982) Profesor jest dyrektorem tego Instytutu. Z czasem, równoległe do pracy w Instytucie Badań Jądrowych, Jerzy Minczewski podejmuje etatową pracę na Politechnice Warszawskiej – w latach 1961–67 jest tam kierownikiem Katedry Chemii Analitycznej na Wydziale Chemicznym, a później (1970–1971) pełni obowiązki Dyrektora Instytutu Chemii Ogólnej i Technologii Chemicznej. Od 1973 r. posiada członkostwo Polskiej Akademii Nauk, pełniąc w niej (nawet już wcześniej) szereg funkcji, m.in. przez trzy kadencje (do r. 1992) jest Przewodniczącym Komitetu Chemii Analitycznej PAN. Ponadto w latach 1961–63 pełni funkcje Zastępcy Przewodniczącego Komitetu Nauk Chemicznych PAN. W okresie 1962–65 jest członkiem Głównej Komisji Kwalifikacyjnej Pracowników Nauki PAN.

Na wymienionych funkcjach Profesora Jerzego Minczewskiego nie kończy się lista Jego stanowisk w nadzwyczaj aktywnym i bogatym w osiągnięcia życiu naukowym i zawodowym. Przez wiele lat pełni odpowiedzialne i nobilitujące funkcje przewodniczącego kilku Rad Naukowych placówek związanych z Jego profesją. Są to, przede wszystkim: Instytut Energii Atomowej w Świerku k/Otwocka (1989–1992), Centralne Laboratorium Ochrony Radiologicznej w Warszawie (1977–1992) oraz Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Przeróbki Metali Szlachetnych w Warszawie (1982–1987). W poszczególnych latach pełni szereg dalszych funkcji; jest m.in. Pełnomocnikiem Rządu PRL ds. Atomistyki; współorganizatorem Państwowej Agencji Atomistyki; Przewodniczącym Sekcji Chemii Analitycznej II Kongresu Nauki Polskiej oraz kierownikiem problemu węzłowego „Badanie procesów jądrowych i wykorzystanie techniki jądrowej w społeczno-gospodarczym rozwoju kraju”. W 1973 r. J. Minczewski powołany zostaje do Rządowej Komisji ds. Rozwoju Atomistyki w Polsce.

Prof. dr inż. Jerzy Minczewski przy pracy

Profesor Jerzy Minczewski udziela się również aktywnie na arenie międzynarodowej, gdzie chlubnie reprezentuje polską naukę. Przez wiele lat działa na forum Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej w Wiedniu, i tam w okresie 1961–62, jest kierownikiem Działu Analitycznego Laboratorium w Seibersdorf (Austria). W tamtym czasie J. Minczewski zainicjował i przeprowadził jedno z pierwszych porównań międzylaboratoryjnych, o zasięgu światowym, nt. oznaczania pierwiastków śladowych. Przez następne lata (1967–70) jest dyrektorem Oddziału Ochrony Radiologicznej i Unieszkodliwiania Odpadów. Jest też w nim członkiem Naukowego Komitetu Doradczego. Warto dodać, że wspomniana Agencja w Wiedniu powstała w 1957 r., a Polska jest jej członkiem od początku istnienia. Jerzy Minczewski działa również na forum Międzynarodowej Unii Chemii Czystej i Stosowanej (IUPAC), będąc jej członkiem; jest m.in. współorganizatorem Komisji Analizy Radiometrycznej i Materiałów Jądrowych. Od 1974 r. współpracuje również w Polskim Komitecie PUGWASH – aktywnego w tamtych latach pokojowego ruchu uczonych na rzecz rozbrojenia, szczególnie atomowego, i likwidacji wrogich bloków.

W zakresie prowadzonych prac naukowo–badawczych, w ujęciu generalnym, obszarem zainteresowań Profesora jest chemia analityczna klasyczna, w tym analiza śladowa, której był prekursorem oraz analiza radiometryczna. Trudno wymienić w ujęciu bardziej szczegółowym obszary Jego prac i osiągnięć, których było przez lata wiele – warto jedynie przykładowo podać, przynajmniej kilka, były to m.in.:

- nowoczesne metody analizy klasycznej
- wprowadzenie do analityki chemicznej metod radiometrycznych i odczynników organicznych
- pionierskie w Polsce, podstawy i rozszerzone zasady analizy śladowej szczególnie instrumentalnej z wykorzystaniem również innych nowoczesnych technik
- metody wykrywania, identyfikacji i oznaczania fluorymetrycznego i spektrofotometrycznego w nadfiolecie
- oryginalna metoda rozdzielania pierwiastków ziem rzadkich na anionitach
- układy jonowo–asocjacyjne z barwnikami i procesy flotacyjne do zwiększenia czułości metod spektrofotometrycznych i wiele innych.

Swoją szeroką działalność naukowo–badawczą oraz pedagogiczną prof. Jerzy Minczewski zawarł w wielu publikacjach i wydawnictwach książkowych; część z nich opracowywał ze swoimi współpracownikami, niejednokrotnie wcześniejszymi uczniami. Był autorem lub współautorem ponad 170 publikacji naukowych, najczęściej w tego typu czasopismach oraz 9 monografii i podręczników akademickich (w kilku wznawianych wydaniach). Wśród tych ostatnich były m.in. tytuły: „Chemia analityczna”, „Analiza techniczna”, „Metody instrumentalne w analizie chemicznej”, „Analiza śladowa. Metody rozdzielania i zagęszczania”. Ze szczególnie wielkim uznaniem na forum międzynarodowym spotkała się monografia J.Minczewskiego, J.Chwastowskiej i R.Dybczyńskiego „Separation and preconcentration methods in inorganic trace analysis” – dodatkowo w kraju została ona wyróżniona Nagrodą Ministra Edukacji. Przez wiele lat Profesor również aktywnie działał w zakresie wydawnictw czasopism naukowych – przez 27 lat (1963–90) jest Zastępcą, a następnie Redaktorem Naczelnym renomowanej „Chemii Analitycznej”, której, w r. 1956, był jednym z założycieli – natomiast w wybranych latach okresu 1958–1974 jest członkiem zespołów redakcyjnych fachowych czasopism angielskich „Talanta” i „The Analyst”.

Poza działalnością naukową i związaną z nią organizacyjną, Jerzy Minczewski angażuje się w wiele prac na terenie różnych organizacji naukowo–społecznych związanych z Jego profesją. Jest aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Chemicznego, będąc w latach 1947–50 oraz 1964–67 członkiem Zarządu Głównego, w tym w pierwszych latach Sekretarzem Generalnym ZG. W 1991 r., gdy w Polsce powołano Polskie Towarzystwo Nukleonowe, na jego pierwszego Prezesa, wśród 145. członków założycieli, wybrano prof. Jerzego Minczewskiego. Wyboru tego dokonano powtórnie w następnej kadencji. Warto odnotować, że Towarzystwo to powstało z inicjatywy polskich atomistów, w okresie gdy w Polsce rozgorzała gorąca działalność społeczna przeciwko budowie elektrowni jądrowej w Żarnowcu, jako próba neutralizacji tejże; jak widać aktualność tej tematyki zachowała się do dzisiaj.

Profesor przez długie lata swojej aktywnej pracy naukowej i zawodowej przyczynił się do wykształcenia wielu chemików, w tym analityków, którzy stanowili lub nadal stanowią podstawową kadrę naukową. Warto przytoczyć chociaż kilka nazwisk: J. Chwastowska, W. Czerwiński, R. Dybczyński, U. Głabisz, M. Koźlicka, M. Marczenko, M. Wieteska i wiele innych. Za swoją działalność uhonorowany został wieloma wyróżnieniami, m.in. Nagrodą Naukową I stopnia Państwowej Rady ds. Pokojowego Wykorzystania Energii Jądrowej, Orderem Sztandaru Pracy I i II klasy oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

W życiu prywatnym (żona Zofia Matuszewicz) Profesor był domatorem i miłośnikiem muzyki symfonicznej. Ostatnie lata życia nie pozbawiły Go kłopotów zdrowotnych. Zmarł w wieku 79 lat,

dnia 4 sierpnia 1995 roku. Pochowany został na warszawskim Cmentarzu na Powązkach. Swoim wielce owocnym życiem i działalnością wywarł ogromny i trwały wpływ na stan polskiej i międzynarodowej analityki chemicznej, w tym również w obszarze chemii jądrowej.

Wykorzystane źródła: J. Minczewski i Z. Marczenko „Chemia analityczna”; „Słownik Uczonych Polskich”; Encyklopedia Britannica; Opracowanie W.Kemuli. Autor biogramu składa szczególne podziękowanie Panu prof. Rajmundowi Dybczyńskiemu za życzliwą pomoc w opracowaniu materiału oraz udostępnienie zamieszczonych fotografii.

*Jerzy PAPROCKI, Kalendarium Chemików – Polskich i Europejskich, CHEMIK
11/12_2016_tom_70*